

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАРОДОЗНАВСТВО

ШИФР ЗА ОПП ВДПП 2.2.1

Освітньо-професійні програми: Філологія. Українська мова та література

Середня освіта. Українська мова і література

Спеціальності: 035 Філологія. Українська мова та література

014 Середня освіта. Українська мова і література

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Факультет філології та масових комунікацій

2020 – 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Народознавство» для студентів ОПП «Філологія. Українська мова та література», «Середня освіта. Українська мова і література» зі спеціальностей (напрямів підготовки) 035 Філологія. Українська мова та література, 014 Середня освіта. Українська мова і література.

Розробники: Євмененко О.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української філології Маріупольського державного університету

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Завідувач кафедри української філології Маріупольського державного університету

_____ (Мельничук І. В.)

«27» серпня 2020 року

© Євмененко О.В., 2020 р.

© Маріупольський державний
університет, 2020 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 Освіта / 03</u> <u>Гуманітарні науки</u>	Вибіркова	
Модулів – 2	ОПП: Філологія. Українська мова та література Середня освіта. Українська мова і література Спеціальності: 035.01 Філологія. Українська мова та література 014.01 Середня освіта. Українська мова і література	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2	-
Індивідуальне навчально- дослідне завдання -		Семестр	
		4-й	-
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	16 год.	12
		Практичні, семінарські	
		14 год.	6
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		58 год.	71 год.
Індивідуальні завдання: 2 год.		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33,3/66,7;

для заочної форми навчання – 22,2 / 77,8.

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Народознавство» є ознайомити студентів з культурно-духовними здобутками українського народу, розкрити історичні етапи становлення і розвитку українського етносу зрозуміти менталітет свого народу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Народознавство» є:

- характеризувати духовну та матеріальну культуру українців;
- визначити автохтонність українського етносу, регіональні особливості;
- надати загальні знання про усталені норми людського співжиття, звичаєве право, мораль, етикет, народні знання, засоби народного виховання, народної медицини, метрології, агрономії та ін.;
- подати інформацію про традиційний родинний уклад українців; громаду й громадське життя, звичаї та вірування, житло, харчування, одяг, переважаючі трудові заняття та знаряддя виробництва, про його народне мистецтво;
- ознайомити студентів з відомими збирачами та дослідниками етнографічного матеріалу;
- формувати навички пошуково-дослідницької народознавчої роботи.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості традиційної матеріальної культури українців (традиційні ремесла та промисли, поселення, житло, одяг, їжа, медицина);
- особливості духовної культури українського етносу (народний календар, звичаї, обряди, свята, вірування тощо);
- регіональні риси культури та побуту українців;
- норми народної моралі, людського співжиття;
- громадський побут та звичаєве право;
- історію розвитку української етнографії;

- народознавчу діяльність українських етнографів, письменників.

вміти:

- розуміти механізми появи і розвитку традиційно-культурної спадщини українського народу;
- вичленовувати спільні та відмінні риси традиційної культури у контексті слов'янської культури;
- давати етнопсихологічну характеристику українців та представників етнічних меншин України;
- самостійно узагальнювати і систематизувати знання з певного розділу дисципліни;
- володіти основною термінологією курсу.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі: навчальна дисципліна спеціальної підготовки (вибіркова).

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Історія України» та «Історія української культури».

Компетентності:

1. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
3. Здатність бути критичним і самокритичним.
4. Здатність працювати в команді та автономно.
5. Володіти навичками самоорганізації і саморегуляції.
6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Програмні результати навчання:

1. Застосовувати знання та уміння, необхідні для продовження професійного розвитку, що також включає здатність працювати самостійно та в колективі.
2. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи,

суспільства

3. Ефективно працювати з інформацією.
4. Вміння аргументовано відстоювати власну думку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Формування української народності і нації.

Українська державна територія та етнічна територія

Тема 1. Етногенез і формування української народності і нації

Предмет і завдання етнографії. Нація. Проблеми виживання української нації. Етногенез. Теорії походження українців.

Тема 2. Українська державна територія й етнічні землі

Українська державна територія. Етнічна територія. Історико-етнографічне районування України.

Змістовий модуль 2. Сім'я і громада. Звичаї та обряди українців

Тема 3. Сім'я та сімейний побут

Історичні типи і форми української сім'ї. Структура сім'ї. Функції сім'ї. Свята й обряди календарного циклу. Родинні свята й обряди. Дитина у звичаях та віруваннях українського народу.

Тема 4. Громада і громадський побут

Громадське самоврядування. Громадські функції соціального захисту селян. Матеріальні засади та види господарської діяльності громад. Громадські стосунки у позавиробничій сфері. Звичаєве право українців. Водний транспорт. Сухопутний транспорт.

Тема 5. Народні знання

Народний календар. Космогонія і астрономія. Метеорологія. Медицина і ветеринарія. Педагогіка.

Змістовий модуль 3. Народна архітектура. Національне вбрання.

Традиційна їжа

Тема 6. Типи народних поселень та житла

Українська народна архітектура. Вікові традиції будування української хати. Форми сільських поселень. Житлово-господарський комплекс

українського двору: форми, господарські споруди, їх призначення. Планування хати. Матеріали, що використовували для будування. Інтер'єр традиційної української хати, способи оздоблення. Символіка житла. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Обряди, що супроводжують будівництво хати. Будівлі громадського центру. Господарські виробничі споруди. Церковна архітектура.

Тема 7. Українське національне вбрання

Загальні відомості про одяг. Функції одягу. Найдавніший одяг українців. Багатошаровість українського традиційного костюма. Особливості крою. Способи і прийоми декорування. Матеріали і тканини. Сорочка як основна складова частина українського вбрання. Поясний та верхній одяг. Розмаїття прикрас. Регіональні риси традиційного вбрання українців XIX – початку XX століття.

Тема 8. Традиційна їжа

Система харчування українців. Їжа як втілення національної специфіки. Основа харчування українця. Звичаї вживання їжі. Способи обробки продуктів. способи заготівлі і зберігання продуктів. Традиційні напої. Харчові заборони. Обрядова їжа.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Формування української народності і нації. Українська державна територія та етнічна територія												

Тема 1. Етногенез і формування української народності і нації	6	2	-			4	6	1	-			5
Тема 2. Українська державна територія й етнічні землі	10	2	2			6	10	1				9
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>16</i>	<i>4</i>	<i>2</i>			<i>10</i>	<i>16</i>	<i>2</i>				<i>14</i>
Змістовий модуль 2. Сім'я і громада. Звичай та обряди українців												
Тема 3. Сім'я та сімейний побут	10	2	2			6	10	2	-			8
Тема 4. Громада і громадський побут	12	2	4			6	12	-	2			10
Тема 5. Народні знання	10	2	2			8	10	-	-			10
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>32</i>	<i>6</i>	<i>6</i>			<i>20</i>	<i>32</i>	<i>2</i>	<i>2</i>			<i>28</i>
Змістовий модуль 3. Народна архітектура. Національне вбрання. Традиційна їжа												
Тема 6. Типи народних поселень та	10	2	-			6	10	-	-			10

житла												
<i>Тема 7.</i> Українське національне вбрання	12	2	2			8	12	-	-			12
<i>Тема 8.</i> Традиційна їжа	8	2	2			4	8	-	-			8
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	<i>30</i>	<i>6</i>	<i>6</i>			<i>18</i>	<i>30</i>					<i>30</i>
Модуль 2												
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
ІНДЗ	12	-	-		2	10	12				1	11
Усього годин	90	16	14		2	58	90	4	2		1	83

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
1.	Історико-етнографічне районування	2
2.	Звичаєво-правова культура українців	2
3.	Трудова діяльність українців. Декоративно-ужиткове мистецтво українців	2
4.	Народні знання про медицину, астрономію, математику	2
5.	Дитина у звичаях українського народу	2
6.	Народний костюм українців	2
7.	Світогляд українського народу. Слов'янська міфологія	2
	Разом	14

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Етнічний склад населення України	2
2.	Українська діаспора	2
3.	Регіональні особливості локальних груп українців	4
4.	Система спорідненості на Україні	2
5.	Осередки громадського спілкування	4
6.	Риси характерології українського народу	4
7.	Етнопедагогіка	6

8.	Гра в українській традиції	4
9.	Дитина у звичаях українського народу	6
10.	Особливості український звичаїв та обрядів	6
11.	Риси звичаєво-правової культури українців, зокрема козацтва	4
12.	Основа харчування українця	2
13.	Житлово-господарський комплекс українського двору	2
14.	Регіональні риси традиційного вбрання українців ХІХ – початку ХХ століття	2
15.	Основні види господарської діяльності українців	2
16.	Декоративно-ужиткове мистецтво українців	6
	Разом	58

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання з основ народознавства представлені у вигляді тем пошукових робіт з етнографії, а також аналізом наукових праць українських та зарубіжних народознавців.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основні методи навчання: лекції, практичні заняття, презентації, реферування, конспектування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання дисципліни.

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль за якістю засвоєння матеріалу здійснюється під час семінарських занять, поточного тестування, шляхом оцінювання пошукових завдань, модульних контрольних робіт, підсумкового письмового тесту та усної співбесіди.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота								ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль № 2			Змістовий модуль № 3				
<i>T1</i>	<i>T2</i>	<i>T3</i>	<i>T4</i>	<i>T5</i>	<i>T6</i>	<i>T7</i>	<i>T8</i>		
5	10	5	5	10	5	5	12	43	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Етнографія України / За ред. С.А.Макарчика. – Львів, 1994.
2. Ковальчук О. Українське народознавство. – К., 1994.
3. Культура і побут населення України. – К., 1993.
4. Лозко Г. Українське народознавство. – К., 1995.
5. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. Курс лекцій.- К.: Либідь, 1996.
6. Пономарьов А. П. Українська етнографія: Курс лекцій. – К., 1994.
7. Українська етнологія: Навч. посібник / За ред. В.Борисенко. – К.: Либідь, 2007.
8. Українська минувшина/ А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. – К., 1993.
9. Українське народознавство: Навчальний посібник / За ред. С. П. Павлюка. – К., 2004.

Додаткова література

1. Адруг А. Писанки Чернігівщини // Народна творчість та етнографія. – 1990. - № 4. - С. 64-68.
2. Адруг А. Писанки Чернігівщини: історія та сучасність. – Чернігів, 2005.
3. Антонович В. Три національні типи народів // Старожитності. – 199. - № 3.
4. Антонович Д. Український орнамент // Українська культура. – К., 1993.
5. Антонович Є.А., Зхарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Л., 1992.
6. Асеев Ю.С. Розповіді про архітектурні скарби. – К., 1976.
7. Асеев Ю.С. Стили в архитектуре Украины. – К., 1989.
8. Балужок В. Г. Етногенез українців. – К, 2004.
9. Баран В. Д., Козак Д. Н., Терпиловський Р. В. Походження слов'ян. – К., 1991.

- 10.Бойко Ю. Шлях нації. – Париж – Київ – Львів, 1992.
- 11.Боньковська С. Ковальство на Україні. – К., 1991.
- 12.Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1988.
- 13.Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920 – 1930-х років. – К., 2002.
- 14.Брайчевський М. Нація і держава. Історіософічні роздуми //Київ. – 1993. - № 2.
- 15.Вівчарик М.М., Капелюшний В.П. Українська нація: витоки, становлення, сьогодення. – К., 2003.
- 16.Вовка Хв. Студії з української етнографії та атропології. – К., 1995.
- 17.Воропай О. Звичаї нашого народу. – К., 1993.
- 18.Голубицький В. Запорозьке козацтво. – К., 1994.
- 19.Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті роки ХХ ст.). – К., 1993.
- 20.Горленко В.Ф. Становление украинской этнографии конца 18 – первой половины 19 ст. – К., 1988.
- 21.Данилюк А.Г. Українська хата. – К.: Наук. думка, 1991. – 112 с.
- 22.Дашкевич Я. Націогенез – національне відродження – національна свідомість українців на землі XVI – XVII ст. //Україна: наука і культура. Вип. 26 – 27. – К., 1993.
- 23.Етнополітична ситуація в Україні: спроби наукової інтерпретації. – К., 1993.
- 24.Залізник Л.Л. Походження українського народу. – К.: ПБП «Фотовідеосервіс», 1996.
- 25.Запаско Я.П. Українське килимарство. – К., 1973.
- 26.Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. – Львів, 1993.
- 27.Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка західної області СРСР. – К., 1988.
- 28.Зберігаючи українську самобутність /За ред. В.Б.Євтуха. – К., 1992.
- 29.Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография. – М., 1991.

30. Золотослов: Поетичний космос Давньої Русі / Упоряд. М. Москаленко. – К., 1988.
31. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка. – К., 1993.
32. Кафарський В. І., Савчук Б. П. Етнологія. – К., 2006.
33. Качкан В. А. Українське народознавство в іменах (2 частини). - К., 1995.
34. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Вінніпег, 1957.
35. Коваленко Г. Про український стиль і українську хату. – К., 1912.
36. Косміна Т.В., Васіна З.О. Українське весільне вбрання: Комплект листівок. – К., 1989.
37. Костомаров М. Слов'янська міфологія. – К., 1994.
38. Максимович М. Дні та місяці українського селянина – К.: Обереги, 2002.
39. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К., 1992.
40. Марченко М.І. Історія української культури. – К., 1961.
41. Матейко К. І. Український народний одяг. – К., 1977.
42. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
43. Мокрий В. Церква у житті українців. – Львів, 1993.
44. Найден О.С. Орнамент українського народного розпису. – К., 1989.
45. Наулко В.І., Миронов В.В. Культура и быт украинского народа. – К., 1977.
46. Національний склад населення України. – К., 1991.
47. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1992.
48. Николаева Т.А. Украинская народная одежда: Среднее Поднепровье. – К., 1988.
49. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма. – К., 1996.
50. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян / Сост. М. А. Маркевич. – К., 1991.
51. Оліфіренко В.В. Методика викладання народознавства у школі: Посібник для вчителів шкіл Донбасу. – Донецьк, 1994.

- 52.Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». – К., 2004.
- 53.Пошивайло О. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. – К., 1993.
- 54.Римаренко Ю. Етнонаціональний аспект //Освіта, 1994 – 1995, №№ 83 – 85.
- 55.Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество: По материалам Украинской ССР. –К., 1977.
- 56.Січинський В. Чужинці про Україну. – К., 1989.
- 57.Скорик М. М. З джерел писанкового орнаменту // Народна творчість та етнографія. – 1988. - № 4. - С. 76.
- 58.Скуратівський В. Місяцелік: Український народний календар. – К., 1992.
- 59.Скуратівський В. Русалії. – К., 1996.
- 60.Супруненко В. Народини: Витоки нації, символи, вірування, звичаї та побут українців. – Запоріжжя, 1993.
- 61.Таранущенко С.А. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К.,1976.
- 62.Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII-XVIII ст.). – К., 1992.
- 63.Українці: народні вірування, повір'я, демонологія/ Упор. А. П. Пономарьова та інші. – К., 1991.
- 64.Франко О. Федір Вовк – вчений і громадський діяч. – К., 2001.
- 65.Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. – Т. 1. – К., 1990.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://www.zakarpattja.westportal.net/ZNasel3.html>

<http://if.iatp.org.ua/bs/rebd1.htm>

<http://pnuk.ukrbiz.net/KulrnTourism.html>

<http://www.benran.ru/Magazin/EI/02/S06454.HTM>

http://myslenedrevo.com.ua/cds/cd_pyvovar.html

<http://vm.kemsu.ru/museum/>
<http://archaeology.nsc.ru/>
<http://www.archives.gov.ua/Publicat/Pointers/HronolPok-3.php>
<http://www.crimea.edu/crimea/etno/comments/index.htm>
<http://konkurs.dtn.ru/referats/ethnography/>
http://www.russ.ru/culture/literature/20040505_ak.html
<http://www.mavicanet.com/directory/rus/3841.html>
<http://www.allbest.ru/catalog/a13/a4882.html>
http://www.rubricon.com/ann/io/12_k/12_k33983.asp
<http://ukrsouvenir.narod.ru/index.htm>
http://www.archaeology.ru/misc/old_links_00.html
<http://infolio.asf.ru/Philol/Putilov/12.html>
<http://gomin.uazone.net/Rizdvo>
<http://lib.proza.com.ua/subgenre/ukrnarlot/>
<http://poetry.uazone.net/>
<http://www.svij.com.ua/article.php?articleID=1>
<http://www.ukrlib.com.ua/narod/printout.php?id=0&bookid=1>
<http://svit.ukrinform.com/photo.shtml>
<http://www.folkart.kiev.ua/>
<http://www.slovoor.info/>
<http://www.tradition.ho.com.ua/>
<http://www.ukrfolk.kiev.ua/>
<http://www.domivka.net/>
<http://kharakternyk.in.ua/>
<http://ukrlife.org/main/library.html>
<http://ukrlife.org/main/library.html>
<http://litopys.narod.ru/>
<http://www.uahistory.cjb.net/>
<http://www-istory.univer.kharkov.ua/ukraine/links/index.html>
<http://vittop10.g2gm.com/ukrainian/ukrainian.html>

<http://boplan.iatp.org.ua/start.html>

<http://www.oldkyiv.org.ua/data/index.php?lang=ua>

http://www.litopys.narod.ru/rizne/nazva_eu.htm

<http://www.slovnyk.net/?s1=16>

<http://history.franko.lviv.ua/III.htm>

<http://www.sonyah.narod.ru/memories.html>

<http://deputat.pp.net.ua/politologija/slovnyk.htm>